

Komunikacja alternatywna i wspomagająca - komunikowanie się osób niepełnosprawnych - zestawienie bibliograficzne w wyborze

Wybór i opracowanie Ewa Tarapata

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kielcach. Filia w Busku-Zdroju, 2019.

Komunikacja alternatywna i wspomagająca (AAC) to grupa metod, które umożliwiają osobom niemówiącym lub mówiącym w ograniczonym stopniu porozumiewać się z otoczeniem. Polega na używaniu w komunikacji znaków opierających się na gestach, obrazach, symbolach, przedmiotach. AAC pomaga osobom z zaburzeniami mowy wyrażać swoje myśli, uczucia oraz podejmować samodzielne decyzje. Istnieją 3 najważniejsze grupy metod komunikacyjnych w AAC:

1. systemy znaków manualnych – komunikacja zachodzi poprzez gestykulację, np. język migowy, fonogesty, język Makaton, Coghmo;
2. systemy znaków graficznych – symbole Bliss, piktogramy PIC, PCS, Rebus, metoda ułatwionej komunikacji (dla osób z autyzmem), program MÓWik;
3. systemy znaków przestrzenno-dotykowych – klocki słowne Premacka, alfabet Lorma.

Poniższe zestawienie bibliograficzne zawiera wybraną literaturę przedmiotu, dotyczącą zagadnienia komunikacji alternatywnej i wspomagającej. Zestawienie zostało sporządzone w oparciu o wybrane zbiory, znajdujące się w buskiej filii Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach i zawiera 46 pozycji. Całość zebranego materiału podzielona została na dwie części: wydawnictwa zwarte i fragmenty z prac zbiorowych oraz wydawnictwa ciągłe, stosując układ alfabetyczny.

Przed złożeniem zamówienia bądź też zarezerwowaniem podanych publikacji należy sprawdzić ich dostępność w katalogach i bazach biblioteki:

PBW Kielce – katalog centralny - <http://kielce-pbw.sowa.pl/sowacgi.php?KatID=0>

PBW Kielce – katalog czasopism – <http://kielce-pbw.sowa.pl/sowacgi.php?KatID=1>

Wydawnictwa zwarte i fragmenty z prac zbiorowych :

1. Alternatywne i wspomagające metody komunikacji / pod redakcją naukową Jacka J. Błęszyńskiego. - Wydanie 3. - Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2017. - 470 s.
2. Bieńkowska-Robak, Katarzyna : Udział rodziny w terapii dziecka z wadą słuchu prowadzonej metodą audytywno-werbalną // W: Dziecko niepełnosprawne jego rodzina i edukacja / pod red. Kazimierza Jacka Zabłockiego. - Warszawa : Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 1999. - 171-189
3. Bobińska-Domżał, Anna : Komunikacja wspomagająca i alternatywna w pracy z dzieckiem niepełnosprawnym intelektualnie // W: Niepełnosprawność intelektualna : etiopatogeneza, epidemiologia, diagnoza, terapia / pod red.

Kingi Bobińskiej, Tadeusza Pietrasa, Piotra Gałęckiego. - Wrocław : Wydawnictwo Continuo, 2012. - S. 486-505

4. Borzęcka, Anna : Komunikacja wspomagająca i alternatywna jako interakcja nauczyciel - uczeń ze złożonymi trudnościami w porozumiewaniu się // W: Edukacja małego dziecka : praca zbiorowa. T. 10, Wychowanie i kształcenie - kierunki i perspektywy zmian / pod redakcją Ewy Ogrodzkiej-Mazur, Urszuli Szuścik, Beaty Oelszlaeger-Kosturek. - Cieszyn : Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego ; Kraków : Oficyna Wydawnicza "Impuls", 2017. - S. 257-270
5. Brearley, Gill : Psychoterapia dzieci niepełnosprawnych ruchowo / Gill Brearley ; tł. Małgorzata Dońska-Olszko. - Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1999. - S. 26-40 : Dziecko z problemami w zakresie komunikowania się
6. Dońska-Olszko Małgorzata ; Lechowicz, Anna : Komputerowe wspomaganie nauczania dzieci z ciężkim uszkodzeniem narządu ruchu // W: Dziecko niepełnosprawne ruchowo. Część 3 : Wychowanie i nauczanie dzieci z mózgowym porażeniem dziecięcym / pod red. Ewy Mazanek. - Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa, 1998. - S. 217-239
7. Dziecko niepełnosprawne : rozwój i wychowanie / red. Elżbieta M. Minczakiewicz. - Kraków : „Impuls”, 2003. - 253 s.
8. Fechner, Małgorzata : Wychowanie dzieci z zaburzeniami mowy // W: Dziecko niepełnosprawne w rodzinie : praca zbiorowa / pod red. Ireny Obuchowskiej. - Wyd. 5. - Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2008. - S. 487-514
9. Gunia, Grażyna ; Lechta, Viktor : Wprowadzenie do logopedii / Grażyna Gunia, Viktor Lechta. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2011. – s. 33-43 : Komunikacja alternatywna. (język migowy, System Bliss, Piktogramy, Makaton)
10. Górecka, Wiesława : Najbardziej efektywne metody w terapii dzieci niepełnosprawnych : wypowiedzi terapeutów / Wiesława Górecka [et al.]. - Starkowa Huta : Kaszubska Fundacja Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych „Podaruj trochę słońca”, 2014. - 208 s.
11. Kielin, Jacek : Krok po kroku : nauczanie i terapia dzieci z umiarkowaną, znaczną i głęboką niepełnosprawnością intelektualną. - Jacek Kielin, Katarzyna Klimek-Markowicz. - Sopot : Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2013. – s. 141-159 : Mowa i alternatywne sposoby komunikowania
12. Korzon, Aniela : Znaczenie języka migowego we wczesnej komunikacji dzieci z zaburzeniami słuchu // W: Dziecko niepełnosprawne w rodzinie i szkole / red. Elżbieta M. Minczakiewicz ; Kolegium Nauczycielskie w Gliwicach. - Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2002. - S. 103-109
13. Kupisiewicz, Małgorzata : Słownik pedagogiki specjalnej / Małgorzata Kupisiewicz. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN ; Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, 2013. – s. 158 : Komunikacja wspomagająca i alternatywna. Zobacz też hasła: alfabet Lorma (s. 22-21), Bliss symbol (s. 44-45), Braille’a system (s. 48-49), Coghmo

system (s. 56-57), daktylografia (alfabet palcowy) (s. 61), język migowy (s. 147), Makaton (s. 178)

14. Kurowska, Barbara ; Łapot-Dzierwa Kinga : Rozwijanie aktywności twórczej - tradycyjne i alternatywne metody pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym // W: Edukacja małego dziecka : praca zbiorowa. T. 12, Kierunki zmian w edukacji i stymulacji aktywności twórczej / pod redakcją Ewy Ogrodzkiej-Mazur, Urszuli Szuścik, Beaty Oelszlaeger-Kosturek. - Wydanie 2. - Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2018. - S. 131-142
15. Lechowicz, Anna : Wspieranie porozumiewania się ucznia niepełnosprawnego ruchowo z zaburzeniami mowy metodami komunikacji niewerbalnej / Anna Lechowicz // W: Uczeń z niepełnosprawnością ruchową w szkole ogólnodostępnej : poradnik dla nauczycieli szkół ogólnodostępnych : praca zbiorowa / pod red. Magdaleny Loska, Doroty Myślińskiej. - Warszawa : Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, 2005. – s. 85-93
16. Loska, Magdalena : Niewerbalne metody porozumiewania się // W: Dziecko niepełnosprawne ruchowo. Część 3 : Wychowanie i nauczanie dzieci z mózgowym porażeniem dziecięcym / pod red. Ewy Mazanek. - Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa, 1998. - S. 240-258
17. Maciarz, Aleksandra : Mały leksykon pedagoga specjalnego / Aleksandra Maciarz. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2005. – Zobacz hasła: alfabet Braille (s. 12), alfabet palcowy (daktylny) (s. 13), daktylografia (s. 31), język migowy (mowa migowa) (s. 63-64)
18. Makaton w rozwoju osób ze złożonymi potrzebami komunikacyjnymi / pod red. nauk. Bogusławy Beaty Kaczmarek. - Kraków : Oficyna Wydawnicza "Impuls", 2014. - 366 s
19. Mihilewicz, Stanisława : Dysfunkcje w zakresie rozwoju percepcyjno-motorycznego dziecka z mózgowym porażeniem dziecięcym (mpd) // W: Dziecko niepełnosprawne w rodzinie i szkole / red. Elżbieta M. Minczakiewicz ; Kolegium Nauczycielskie w Gliwicach. - Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2002. - S. 131-142
20. Ustasz, Jolanta : Metoda Domana w edukacji dziecka z mózgowym porażeniem dziecięcym // W: Dziecko niepełnosprawne w rodzinie i szkole / red. Elżbieta M. Minczakiewicz ; Kolegium Nauczycielskie w Gliwicach. - Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2002. - S. 143-154
21. Pietrzak, Włodzimierz : Sposoby i środki porozumiewania się z dzieckiem z wadą słuchu // W: Dziecko niepełnosprawne w rodzinie : praca zbiorowa / pod red. Ireny Obuchowskiej. - Wyd. 5. - Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2008. - S. 361-368
22. Rozwój daje radość : terapia dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim / red. Jacek Kielin. – Gdańsk : Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 1999. – s. 11-43 : Komunikacja
23. Rozwój daje radość : terapia dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim / pod red. Jacka Kielina. –Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2000. – s. 11-43 : Komunikacja

24. Rzeźnicka-Krupa, Jolanta : Komunikacja, edukacja, społeczeństwo : o dyskursie dzieci z niepełnosprawnością intelektualną / Jolanta Rzeźnicka-Krupa. - Gdańsk : Wydaw. Uniwersytetu Gdańskiego ; Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2007. - 453, [1] s.
25. Skorek, Ewa Małgorzata : Z Logopedią na ty : podręczny słownik logopedyczny / Ewa Małgorzata Skorek. – Wyd. 2. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2004. – Zobacz hasła: alfabet palcowy (s. 17, 18), alfabet punktowy do dłoni (s. 17, 19), daktylografia (s. 49-50), fonogesty (s. 72, 74-75), mowa migowa (s. 102), naturalne gesty (s. 106, 112-113), system Braille’a (s. 164, 167)

Wydawnictwa ciągle :

26. Adamczyk, Andrzej : Wykorzystanie piktogramów w procesie kształtowania umiejętności społecznych u dzieci z umiarkowaną i znaczną niepełnosprawnością intelektualną (...) / Andrzej Adamczyk, Diana Aksamit, Beata Dubińska, Agnieszka Krawczyk, Sandro Kuruliszwili, Joanna Stepaniuk, Wanda Walkowiak // „Szkoła Specjalna”. - 2014, nr 3, s. 199-208
27. Brzdęk, Ewa : Jakość życia osób ze specjalnymi potrzebami komunikacyjnymi / Ewa Brzdęk // „Niepełnosprawność i Rehabilitacja”. - 2003, nr 3, s. 15-26
28. Cychowska, Magdalena : Zastosowanie komunikacji alternatywnej i wspomagającej w pracy z dzieckiem z autyzmem – z doświadczeń młodego nauczyciela / Magdalena Cychowska // „Szkoła Specjalna”. - 2010, nr 5, s. 375-379
29. Gorajewska, Danuta : Program terapii indywidualnej usprawniającej komunikację dziecka ze sprzężoną niepełnosprawnością / Danuta Gorajewska // „Szkoła Specjalna”. - 2006, nr 2, s. 139-150
30. Herzyk, Ewa : Zastosowanie komunikacji alternatywnej w edukacji niemówiących uczniów z niepełnosprawnością intelektualną / Ewa Herzyk // „Rewalidacja”. 2007, nr 1, s. 81-85
- Praca z dziećmi niemówiącymi za pomocą piktogramów. Przykładowy konspekt zajęć.
31. Hinc-Wirkus, Magdalena : System Sclera – nowe narzędzie w komunikacji alternatywnej oraz sposoby jego wykorzystania w praktyce edukacyjnej i terapeutycznej / Magdalena Hinc-Wirkus // „Edukacja”. 2018, nr 4, s. [149]-163.
32. Kurczak-Wawrowska, Ewa : Symbole dotykowe / Ewa Kurczak-Wawrowska // „Rewalidacja”. 2007, nr 1, s. 20-26
- Konkretne lub abstrakcyjne reprezentacje przedmiotów, osób, czynności, przeznaczone dla dzieci całkowicie niewidomych i nie komunikujących się werbalnie, głuchoniewidomych lub opóźnionych w rozwoju umysłowym.
33. Loeb, Wirginia : Kategorie użytkowników wspomagającej, alternatywnej komunikacji / Wirginia Loeb // „Szkoła Specjalna”. - 2000, nr 5, s. 247-255

34. Loeb, Wirginia : Refleksje wokół komunikacji międzyludzkiej : implikacje dla interwencji językowej osób z problemami porozumiewania / Wirginia Loeb // „Szkola Specjalna”. - 2001, nr 3, s. 137-140
35. Loeb, Wirginia : Uniwersalny system pasygraficzny w komunikacji językowej osób niepełnosprawnych / Wirginia Loeb // „Szkola Specjalna”. - 1988, nr 6, s. 403-411
36. Minczakiewicz, Elżbieta : Kształtowanie umiejętności komunikacyjnych dzieci głębiej upośledzonych umysłowo / Elżbieta Minczakiewicz // „Szkola Specjalna”. - 2000, nr 2/3, s. 67-75
37. Minczakiewicz, Elżbieta : Rozwój umiejętności komunikacyjnych dzieci autystycznych / Elżbieta Minczakiewicz // „Szkola Specjalna”. - 1998, nr 2, s. 67-74
38. Napiórkowska, Małgorzata, Arkadia : Czy to możliwe? : ułatwiona komunikacja jedną z metod porozumiewania się z dzieckiem autystycznym z zaburzeniami mowy / Małgorzata Arkadia Napiórkowska // „Szkola Specjalna”. - 1999, nr 3, s. 171-177
39. Piasecka, Katarzyna : Wspieranie metodami komputerowymi alternatywnego porozumiewania się za pomocą piktogramów / Katarzyna Piasecka // „Szkola Specjalna”. - 2005, nr 5, s. 372-380
40. Piotrowska-Madej, Klaudia : Program „Kształtowanie kompetencji komunikacyjnych opartych na rozwoju sensomotorycznym” / Klaudia Piotrowska-Madej, Agnieszka Żychowicz // „Szkola Specjalna”. - 2014, nr 1, s. 44-52
41. Piotrowska-Madej, Klaudia : Wyniki programu „Kształtowanie kompetencji komunikacyjnych w oparciu o rozwój sensomotoryczny” : część II / Klaudia Piotrowska-Madej, Agnieszka Żychowicz // „Szkola Specjalna”. - 2014, nr 2, s. 122-134
42. Plieth-Kalinowska, Izabela : Social Media jako alternatywna forma komunikacji społecznej dla osób z dysfunkcją narządu ruchu / Izabela Plieth-Kalinowska // „Niepełnosprawność i Rehabilitacja”. - 2013, nr 3, s. 27-38
- Specyfika komunikacji on-line. Kontakty internetowe współczesnej młodzieży - założenia i wyniki badań własnych.
43. Rzeźnicka-Krupa, Jolanta : Manualne i graficzne systemy wspomagające komunikację i możliwości ich zastosowania przez osoby niepełnosprawne intelektualnie / Jolanta Rzeźnicka-Krupa // „Szkola Specjalna”. - 2002, nr 2, s. 80-86
44. Stacewicz, Andrzej : Próby zastosowania daktylografii przy rehabilitacji dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym / Andrzej Stacewicz // „Szkola Specjalna”. - 1974, nr 4, s. 335-338
45. Turek, Justyna : Warsztat i umiejętności zawodowe nauczyciela w pozawerbalnym komunikowaniu się z osobami upośledzonymi umysłowo / Justyna Turek // „Szkola Specjalna”. - 2006, nr 4, s. 288-297
46. Warś, Katarzyna : Refleksje dotyczące komunikacji symbolami Bliss / Katarzyna Warś // „Szkola Specjalna”. - 2004, nr 1, 47-48